

Зварич В.З.

*кандидат філологічних наук, доцент,
Дрогобицький державний педагогічний університет
імені Івана Франка*

ОБРАЗ ЛІРИЧНОГО ГЕРОЯ У ПОЕЗІЇ ПАВЛА ФИЛИПОВИЧА

Творчість українського поета-неокласика Павла Филиповича в сучасному національному літературознавстві розглядалася у різних науково-літературних аспектах (В.Державин, с. Гречанюк, Ю.Ковалів, В.Поліщук, Н.Костенко, Л.Темченко та ін). Так, дослідник теорії та практики українського віршування І.Качуровський відзначає авторство П.Филиповича в створенні в українській поезії сонета з кодою («хвостатого» сонета) – «Гете» [3, с. 129]. Найбільш ґрунтовно й всебічно творчу практику П.Филиповича проаналізовано у дисертаційній роботі Г.Райбедюк [4]. Проте у филиповичезнавчих студіях недостатньо чітко, на нашу думку, увиразнено образ ліричного героя поезії неокласика, його самотність.

Сонетний доробок Павла Филиповича кількісно значно менший, ніж в інших поетів-неокласиків. Однак у сонетах поета виразно відчувається потяг до раціоналістичного світосприйняття. Вірші П.Филиповича, як стверджував М.Зеров, «від голови, а не від безпосереднього внутрішнього серця». Кордоцентричну стихію поет «гармонізує» інтелектуалізацією почуттів, переживань ліричного героя.

Характерною рисою поезії П.Филиповича, сонетів зокрема, є медитативність, що проявляється не лише в змісті, але й в особливому монологічному типі мовлення. Монологи ліричного героя допомагають авторові глибше розкрити сутність власного «я», об'єктивізувати світ почуттів, надаючи йому рис космічної масштабності:

*Я – часточка мала всесвітнього зв'язку,
Взаємодіяння і руху без упину,
Я віддавен живу в сліпому хробаку,
І волею віків я виросла в людину.
Спізнання всіх речей я скупчую в мізку
І помічаю скрізь основу їх єдину.
Я бачу, як вода парує в казанку,*

Як тихо застига вона в німу крижину [5, с. 132].

Антропоцентризм поезії П.Филиповича розкривається через любов поета до людини, яка постає в його сприйнятті як Пан Природи:

*Став чоловік над чорною ріллею,
Як небо, гордий, сильний, як земля [5, с. 48].*

Життя людини є суголосне ритмові буття, гармонізує з природою:

*Ось і новий господар
Владно веде коня,
І непорушна згода
Поля, людини, дня [5, с. 59].*

Поет по-філософському осмислює діалектичну суть людського життя, його колізії та різноманітні перипетії:

*Я – ланка і ланцюг, затримач і рушій,
Холодний звіра крик і серця ніжний бій,
Повільний хід вперед і вибух серед ходу.
Всі суперечності сплітаються в мені,
І вистигає все у злагоді й борні,
Щоб свій створити лад і підкорить природу [5, с. 132].*

«Тяжіння до космічної масштабності та універсальних буттєвісних основ людського існування», на думку М.Ільницького, є тим, що споріднює поезію неокласика (передовсім збірку «Земля і вітер») і лірику Олеся Бабія («митусівський» період творчості поета) [2, с. 50].

У парадигмі традиційних образів міфологічного походження у поезії П.Филиповича чільне місце посідає образ Музи, який нерозривно пов'язаний з проблемою «мистецтво і реальність», ролі надхнення у творенні Прекрасного. Так, у вірші «Кому не мріялось, що є незнана Муза» стверджується, що основним джерелом для створення поезії є життя, «яке несеться над усіма нами І вимагає ладу і пісень». «Матеріалізується» поетом і сам образ Музи, набуваючи конкретних рис:

*Кому не мріялось, що є незнана Муза –
Прекрасна дівчина, привітна і струнка [5, с. 92].*

Епітет «незнана» в останніх рядках вірша переростає в поетичний синонім Музи:

*І сам здивуєшся, почувши власний витвір,
І хтось впевнятиме, і ти йому повіриш,
Що це Незнана пестила тебе!*

Постійний епітет «незнана» яскраво увиразнює сокровенне, таємниче, що притаманне мистецтву, яке відкриває повсякчас перед реципієнтом незвідані таємниці Духу і Краси.

Людина як мікрокосмос у рецепції поета-неокласика пізнається через найсокровенніше почуття – Любов. Її сила повертає ліричному героєві Филиповича віру в майбутнє, відчуття радості життя:

*Я скрізь з тобою. І любов, і пристрасть
Міцніють в серці, з'єднані навик,
А ти поглянеш – і побачу квіти,
Поблідлі в росах, і німу долину,
Де промайнула молодість моя [5, с. 97].*

Світ, який благословила Любов, існує для ліричного героя тільки тому, що в ньому живе кохана жінка:

*І я уже не маю сили
Тебе забути, відійти.
Я чую тільки голос милий,
Я бачу світ, бо в світі – ти [5, с. 66].*

Образ коханої у ліричного героя П.Филиповича асоціюється/увиразнюється образом княжни Ярославни, який значно розширює семантичне поле індивідуально-авторського образу:

*Минула ніч тривожна і безславна.
І скрізь степи, і всюди вороги.
Коли ж ти вийдеш, ніжна Ярославно,
На темний вал одчаю і жаги?
Невпинний вітер мече гострі стріли,
Високе сонце п'яну спеку лле.
А я не бачу, де ті руки милі,
Щоб захистить могли життя моє [5, с. 94].*

Давні епічні констатації (автора «Слова» та Шевченкового переспіву) обертаються у неокласичного митця на запитальні сподівання з нинішнього «валу одчаю і жаги», зближуючи в часі тугу давнього й конкретно-ситуативного походження з новочасною тугою, спричиненою станом духопростору, в якому виявляється необхідним окликати славні тіні, «щоб захистить могли життя моє».

Слід погодитися з думкою Генік-Березовської З., що талант Филиповича-поета виявляється не там, де митець «безжурно славить безпроблемний «сонячний спів», а там, де пластично відтворює рельєф світу в його конкретних проявах, де поет складними, але чистими штрихами малює поетичний образ як вияв особистого

настрою, викликаного незбагненними крутими поворотами нелегкої життєвої дороги» [1, с. 249].

Духовний світ людини осягається П.Филиповичем у філософській єдності особистості і довкілля, розглядається в площині вічних проблем: людина й історія, людина й час, буття і культура. Людина усвідомлюється поетом як найвища цінність, чий духовний потенціал визначається засвоєнням досвіду світової культури, активною участю в суспільному житті, вірою в своє «я». Світ осмислюється ліричним героєм П.Филиповича в площині вічних філософських пошуків Добра, Краси, Істини.

Список використаних джерел:

1. Геник-Березовська З. Грані культур. Бароко, романтизм, модернізм. – К.: Гелікон, 2000. – 368 с.
2. Ільницький М.М. Література українського відродження (напрями та течії в українській літературі 20-30-рр. ХХ ст). – Львів: Львівський обл. наук – метод. ін – тут освіти, 1994. – 70 с.
3. Качуровський І. Строфіка. – К.: Либідь, 1994. – 270 с.
4. Райбедюк Г.В. Творчість Павла Филиповича в контексті літературного процесу 20-30-рр. ХХ ст.: Автореф. дис... канд. філологічних наук: 10.01.01./ Укр. пед. університет ім. М.Драгоманова. – К., 1996. – 24 с.
5. Филипович П.П. Поезії. – К.: Рад. письменник, 1989. – 193 с.

Кушнєрєва М.О.

аспірант,

*Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

П'ЄСА В. МИНКА «НА ХУТОРІ БІЛЯ ДИКАНЬКИ» У КОНТЕКСТІ «ГОГОЛІВСЬКОГО ТЕКСТУ» ЕПОХИ СОЦРЕАЛІЗМУ

Творчість М. Гоголя у літературі та культурі соцреалізму позначена особливою знаковістю. Її роль в утвердженні «малоросійського кітчю» відзначає Т. Гундорова [3]. Т. Свєрбілова «значним культурним артефактом» вважає «гоголівський текст», адаптований радянською дійсністю [7].